

BAĞ DOKUSU

Doç.Dr. Bülent AYAS

Histoloji-Embriyoloji Anabilim Dalı

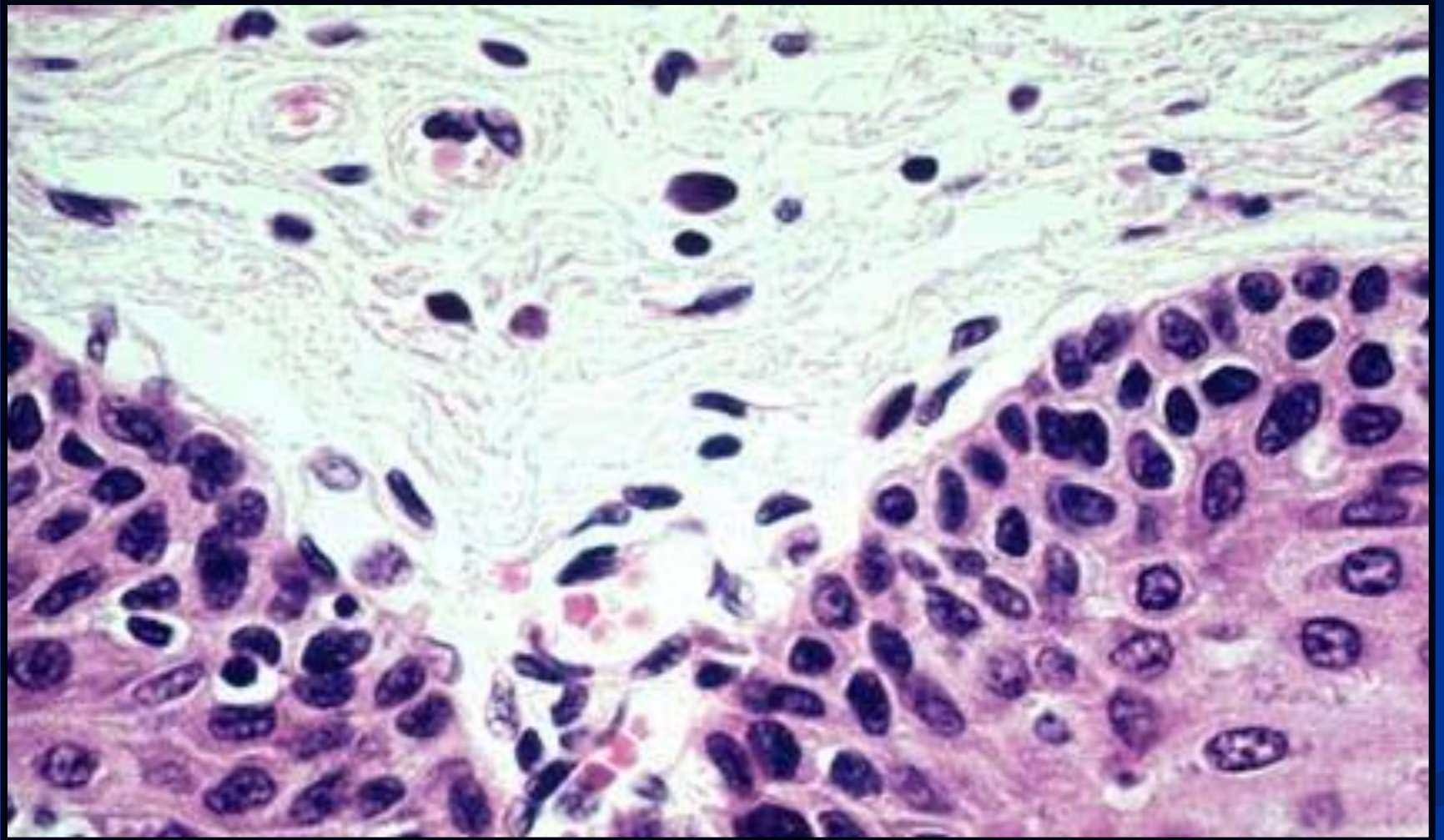
Öğretim Üyesi

Hedefler

- Bağ dokusu nedir?
- Bağ dokusunun görevleri nelerdir?
- Elemanları
- Çeşitleri

Giriş

- Mezodermden köken alır
- Organizmada en yaygın olarak bulunan ve epitel, kas, sinir dokusundan oluşan diğer temel dokularla doğrudan veya dolaylı ilişkide olan bir dokudur.
- Hücrelerarası maddeden zengin olan ve hücrelerin dağınık yerleşim gösterdiği dokudur.

Giriş

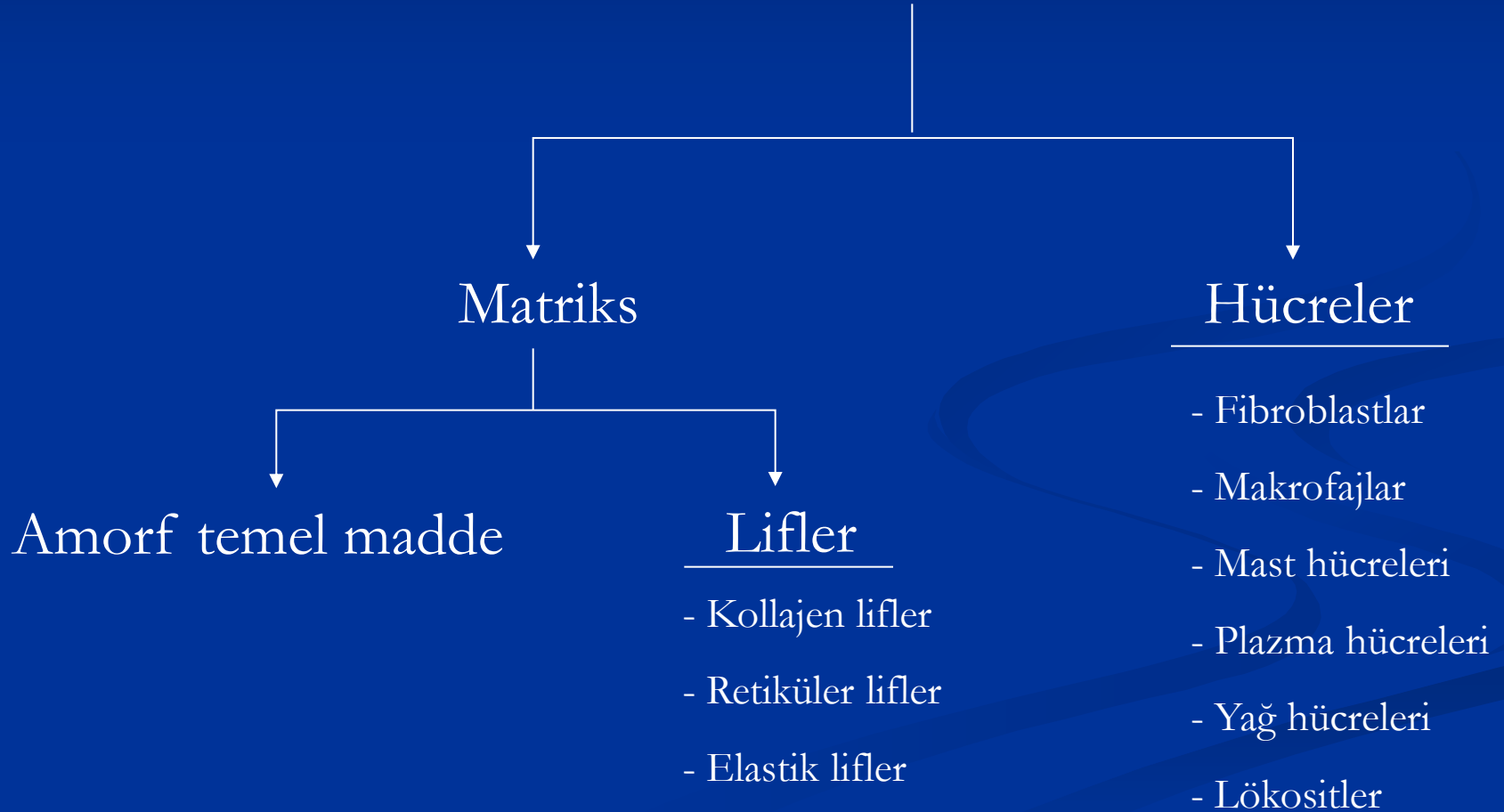
- Organları çevreleyen kapsüller,
tendonlar,
ligamanlar
ve organların arasındaki boşlukları dolduran
areolar doku da bağ dokusundan oluşur.
- Kıkırdak, kemik, kan, lenfatik ve hematopoetik
dokular özelleşmiş bağ dokularıdır.

Görevleri

- Yapısal desteklik sağlamak
- Kan ile vücuttaki bir çok hücre arasında metabolik artıkların, gıda maddelerinin ve oksijenin değişimine imkan veren ortamı sağlamak
- Vücudun savunmasına ve korunmasına yardımcı olmak
- Yağı depolamak

Yapısı

BAĞ DOKUSU

Amorf (şekilsiz) Temel Madde

- Fibroblastlar tarafından sentezlenir
- Glikozaminoglikanlar ve yapısal glikoproteinlerden oluşmuştur
- Renksiz, saydam, homojen bir yapıdadır
- Bu madde bağ dokusu lifleri ve hücreleri arasındaki boşlukları doldurur
- Yüksek oranda su içerir

Glikozaminoglikanlar

- Asit mukopolisakkaritler adı da verilir
- Proteoglikanların yapısına katılırlar
- Proteoglikanların karbonhidrat kısmı baskındır, bu nedenle çok sayıda katyon bağlarlar (sodyum)
- Sodyumun yüksek miktarda olması proteoglikanların çevrelerinde çok miktarda su toplamasına neden olur

Glikozaminoglikanlar

- Başlıcaları şunlardır;

Hyalunorik asit

Dermatan sülfat

Kondroitin sülfat

Keratan sülfat

Heparan sülfat

Glikozaminoglikanlar

Hyaluronik asit → Göbek bağı, sinovyal sıvı

Kondroitin sülfat → Kıkırdak, kemik, deri

Dermatan sülfat → Deri, tendon, ligaman
aort

Heparan sülfat → Akciğer, karaciğer, Bazal
lamina

Keratan sülfat → Kıkırdak, kornea

Glikozaminoglikanlar

- Kondroitin sülfat, hyalin ve elastik kıkırdakta baskındır. Yüksek oranda tip II kollageni ile ilişkilidir
- Dermatan sülfat, esas olarak dermis, tendon ve ligamanlarda bulunur. Yüksek oranda tip I kollageni ile ilişkilidir
- Heparan sülfat, tip III kollageni ile ilişkilidir ve çoğunlukla bazal laminada bulunur

Glikoproteinler

- Hücrelerin birbirleriyle olan ilişkilerinde ve hücrelerin matriksteki yapılara bağlanmasında rol oynarlar
- Başlıcaları şunlardır;

Fibronektin

Kondronektin

Laminin

Osteonektin

Entaktin

Glikoproteinler

- Fibronektin; kollagen ve glikozaminoglikanlar için bağlanma bölgeleri içerir.
- Laminin; bazal laminada bulunur ve epitel hücrelerin bu yapılara bağlanmasından sorumludur
- Kondronektin; kıkırdakta bulunur ve kondrositlerin tip II kollagenine bağlanmasını sağlar

Lifler

- İnce uzun protein yapılardır
- Değişik bağ dokularında farklı miktarlarda bulunurlar

- Üç ana tip bağ dokusu lifi vardır;

kollagen

retiküler

elastik

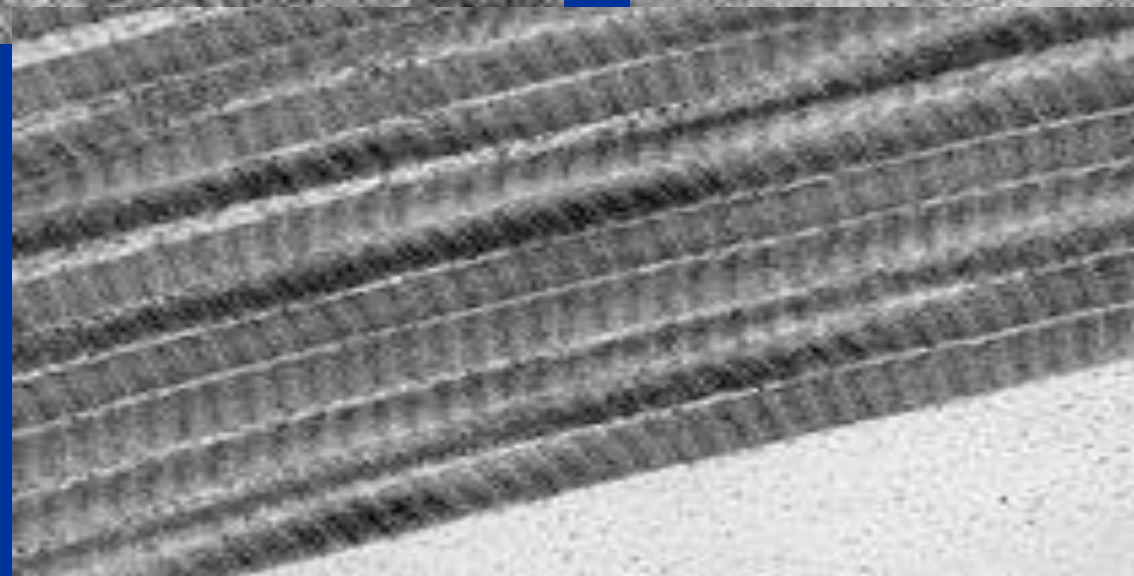
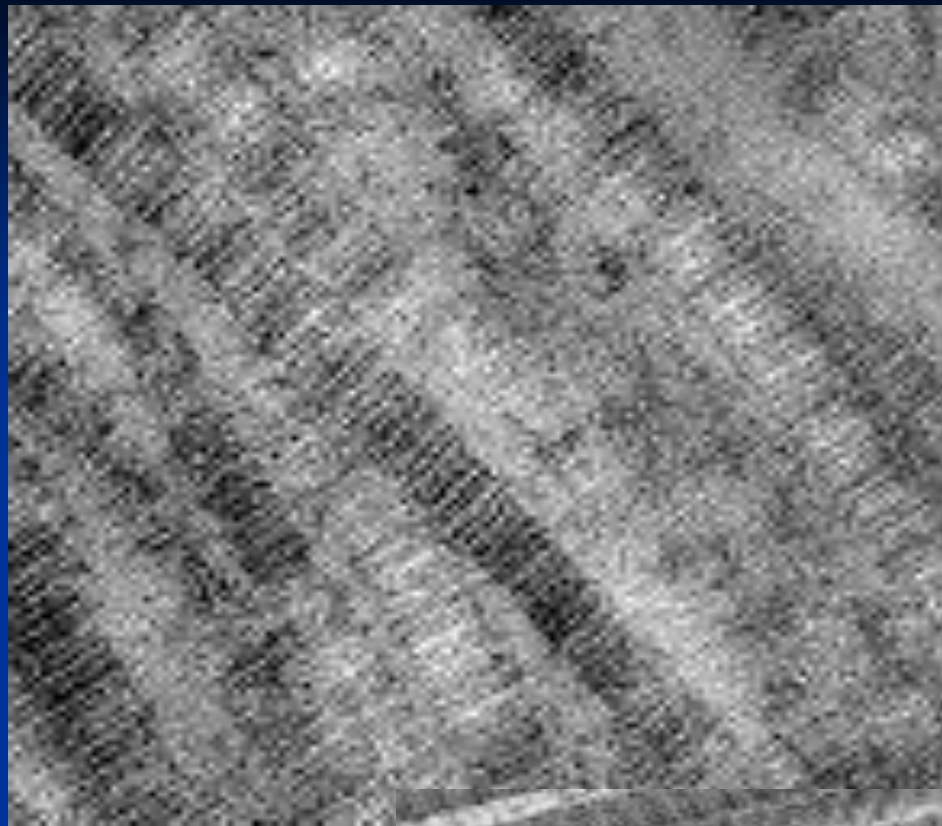
Kollagen Lifler

- Vücutta en çok görülen lif tipidir, polarize ışıktta çift kırıcılık özelliği gösterirler.1-20 μm çapındadırlar
- Renksizdirler, fakat çok sayıda bir araya geldiklerinde beyaz olarak gözükürler
- Dokuları baskı ve sıkışmaya karşı glikozaminoglikanlar korurken, gerilmeye karşı bu lifler direnç sağlar
- Yumuşak ve bükülebilir özellikte olmalarına rağmen eşit çaptaki çelikten daha fazla dirence sahiptirler

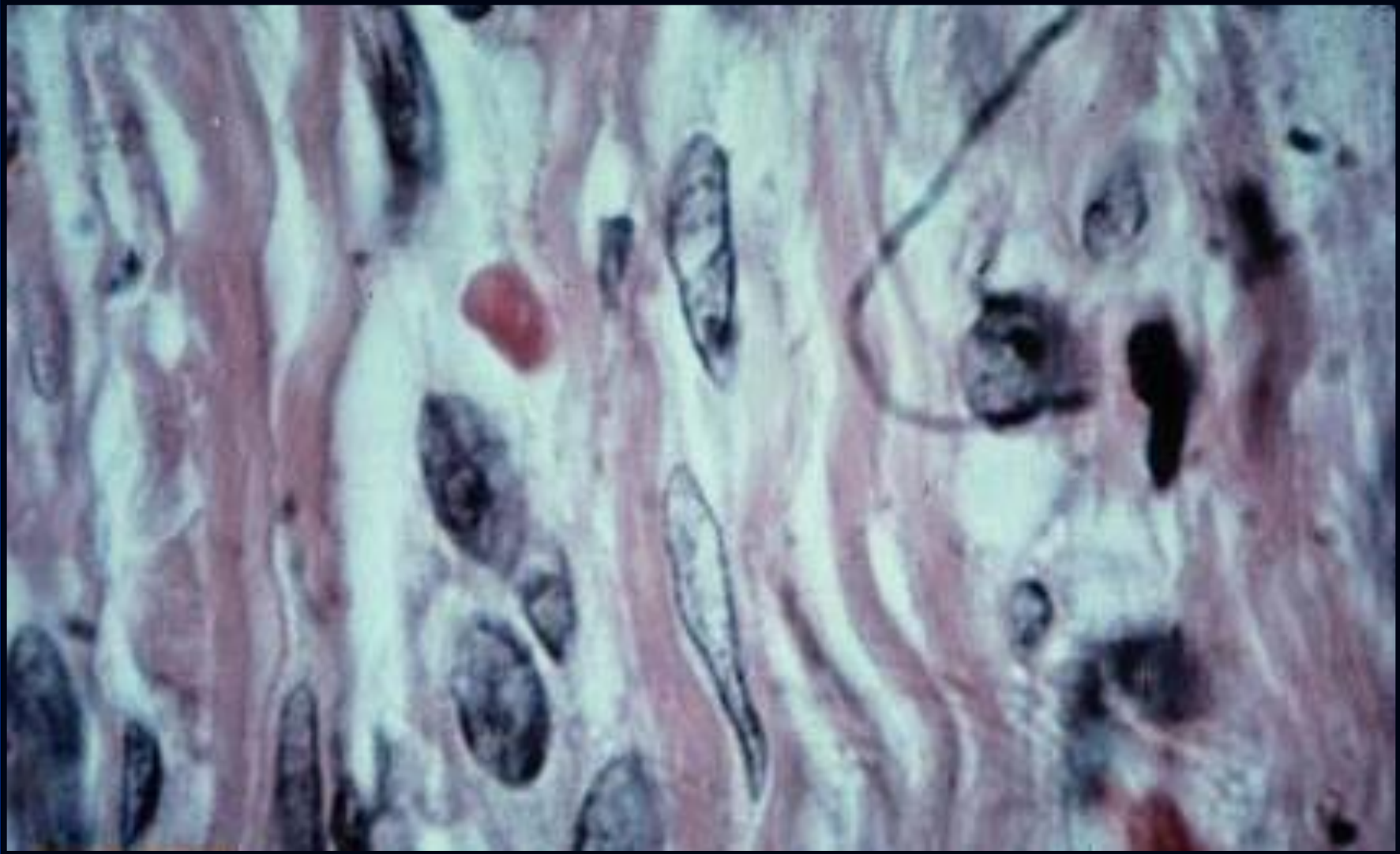
Kollagen Lifler

- Kollagen lifler daha ince olan kollagen fibrillerinden oluşmuştur
- Bu fibriller EM'da tipik olarak 64 nm'lik aralıklarla enine, açık koyulu çizgilenmeler gösterir
- Bu durum kollageni oluşturan tropokollagen moleküllerinin birbiri üzerine örtüşerek düzenlenmesinden kaynaklanır

Kollagen Tipleri

Tip I kollagen	→	Kemik, dentin, dermis
Tip II kollagen	→	Hyalin ve elastik kıkırdak
Tip III kollagen	→	Retiküler liflerin ana bileşeni, k.ciğer, dalak
Tip IV kollagen	→	Bazal lamina
Tip V kollagen	→	Kan damarları, fötal membranlar

Retiküler Lifler

- Çok ince liflerdir. Çapları 0,5-2 μm kadardır
- Gümüşleme ile çok iyi seçilirler. Bu sebeple arjirofilik lifler adı da verilir
- Tip III kollageninden oluşur
- Bunlarda 64 nm de bir enine bantlaşma göstermekle beraber çok az çift kırıcılık özelliğine sahiptirler

Retiküler Lifler

- Bu lifler buldukları yapıda bir ağ oluştururlar.
- Bu nedenle dalak, lenf düğümü, kemik iliği gibi yapıların iskeletini oluştururlar
- Embriyonal bağ doku da bol miktarda bulunur

Elastik Lifler

- Diğer liflere oranla az bulunurlar
- Sarı renklidirler, bu sebeple sarı lifler adı da verilir
- 0,2-2 μm çapında ince liflerdir ve dallanma gösterirler
- Elastin proteininden oluşur bu nedenle yüksek oranda esneme kabiliyetleri vardır

Elastik Lifler

- EM'de bakıldığında iki bileşenden oluşmuştur:
Elastin yapısında merkezi bir öz ve bu çevreleyen mikrofibriller
- Elastik lifler oluşurken şu yapılar şekillenir:
  - Oksitalan lifler (dermiste, gözde)
  - Elaunin lifler (ter bezinde, dermiste)
  - Elastik lifler

Hücreler

- Sabit ve geçici olmak üzere iki gruba ayrılırlar
- Sabit hücreler, fonksiyonlarını yerine getirdikleri bağ dokusunda gelişen ve orada yerleşik olan bir hücre grubudur
- Geçici hücreler, çoğunlukla kemik iliğinde gelişip kanda bulunurlar. Bunlar fonksiyonlarını yerine getirmek için bağ dokusuna geçerler

Hücreler

- Sabit hücreler;

Fibroblastlar

Yağ hücreleri

- Geçici hücreler;

Mast hücreleri

Plazma hücreleri

Lökositler

Bazı Makrofajlar

Fibroblastlar

- En çok ve en yaygın bulunanıdır
- Bağ dokusu matriksini sentezlerler
- Bu hücrelerde aktif ve durgun olmak üzere iki safha vardır
- Matriks sentezinin yoğun olarak yapıldığı hücrelere **fibroblast** adı verilir
- Sentezin durgun olduğu dönemdeki hücrelere ise **fibrosit** denir

Fibroblastlar

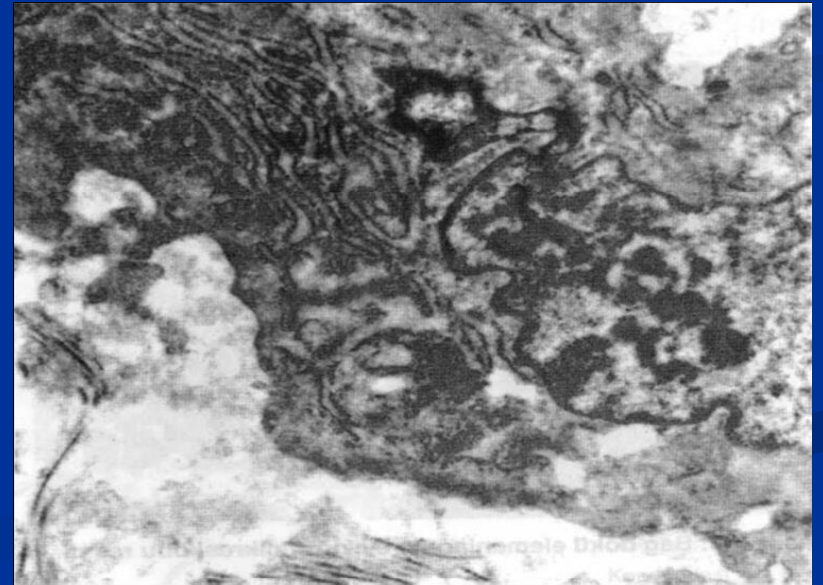
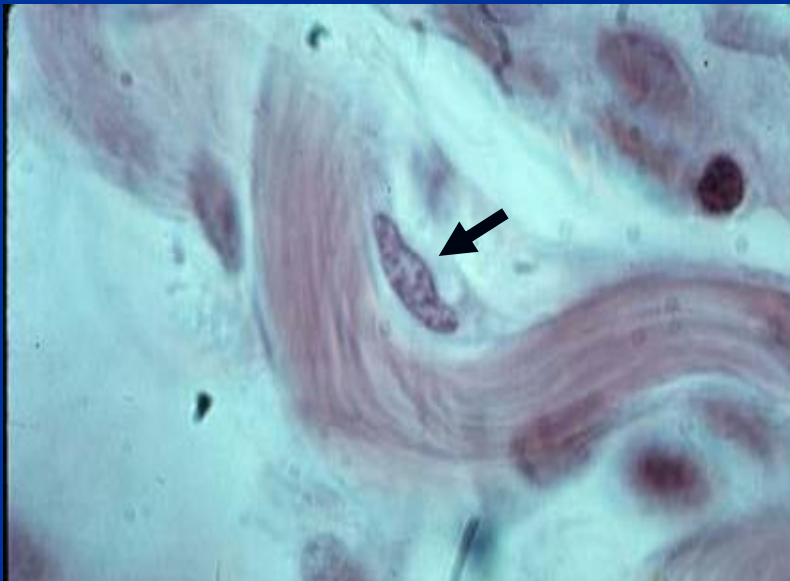
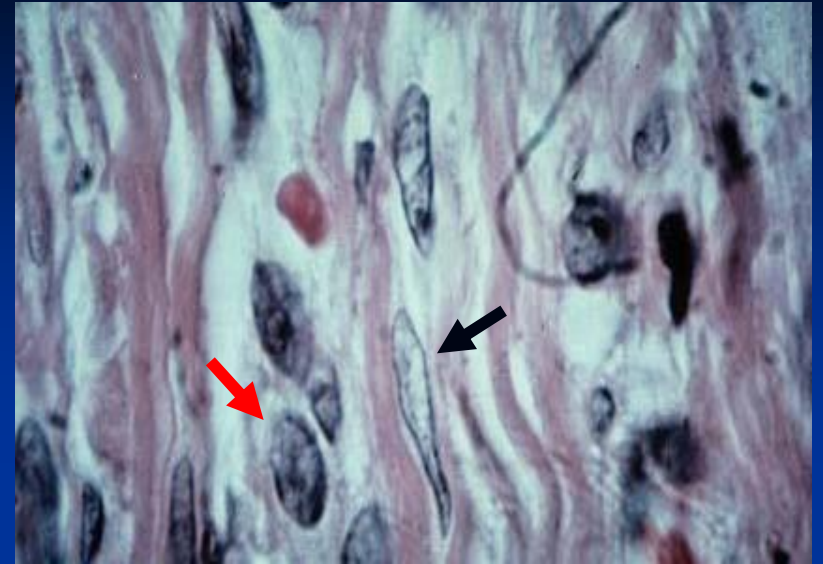
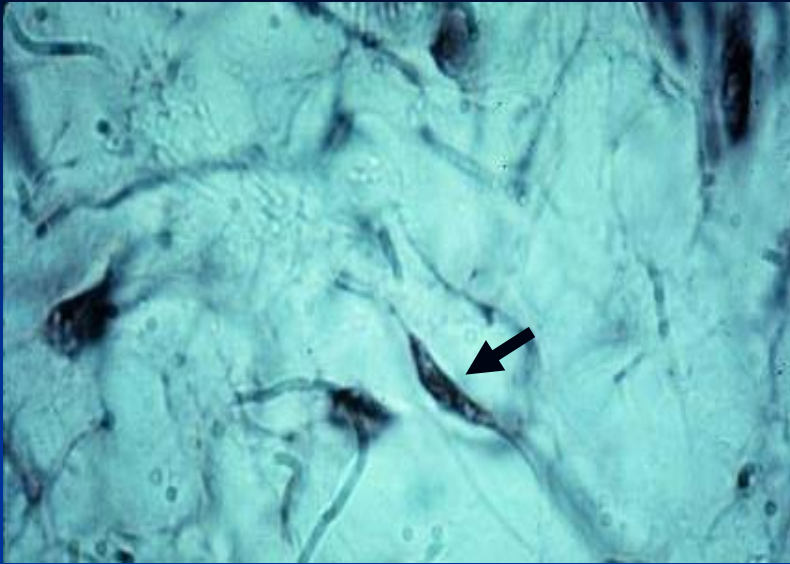
- Fibroblastların bol miktarda ve düzensiz dallanmalar yapan bir sitoplazması
- Oval şekilli, yoğun kromatinli ve belirgin nukleoluslu bir çekirdeği
- Gelişmiş bir granüllü endoplazmik retikulum ve golgi kompleksi
- Bazofilik sitoplazması bu hücrelerin tipik özelliği

Fibroblastlar

- Fibrosit, fibroblasttan daha küçüktür, uzantıları daha azdır
- Çoğunlukla iğ şekilli
- Çok az miktarda sitoplazmaları
- Az miktarda granülsüz endoplazmik retikulum bulunur
- Sitoplazma asidofiliktir

Fibroblastlar

- Her iki hücrede birbirine dönüşebilir
- Mitotik yetenekleri sınırlıdır
- Gerekli olduğu durumlarda bölünerek çoğalırlar ve dokunun tamirini sağlarlar
- Bu hücrelerin miyofibroblastlara dönüştüğü gözlemlenmiştir

Yağ hücreleri

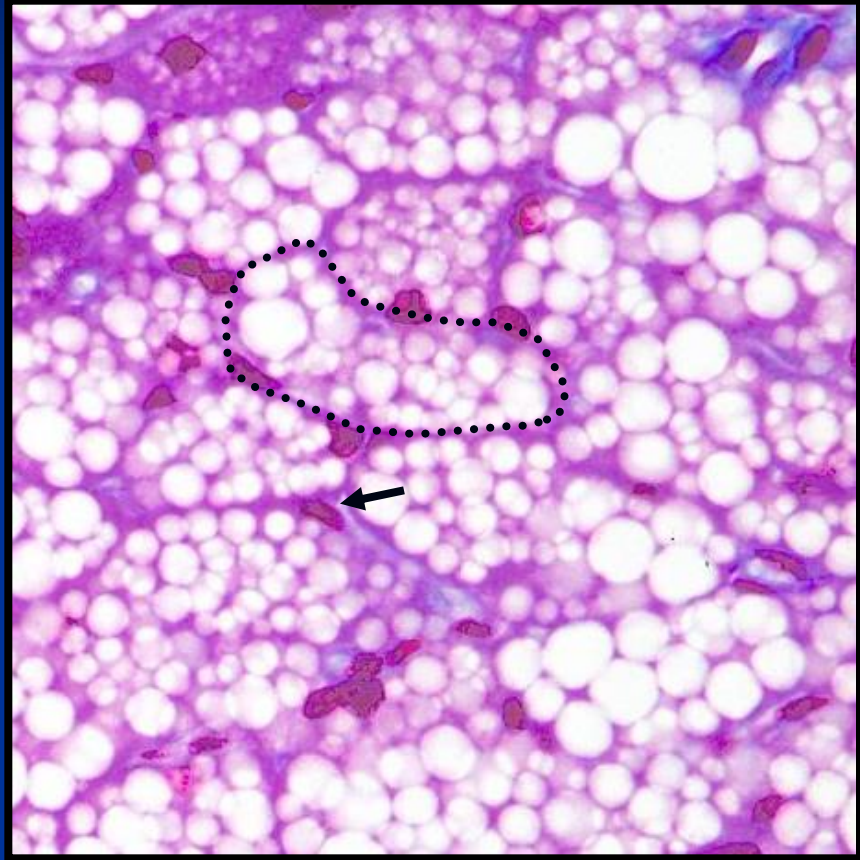
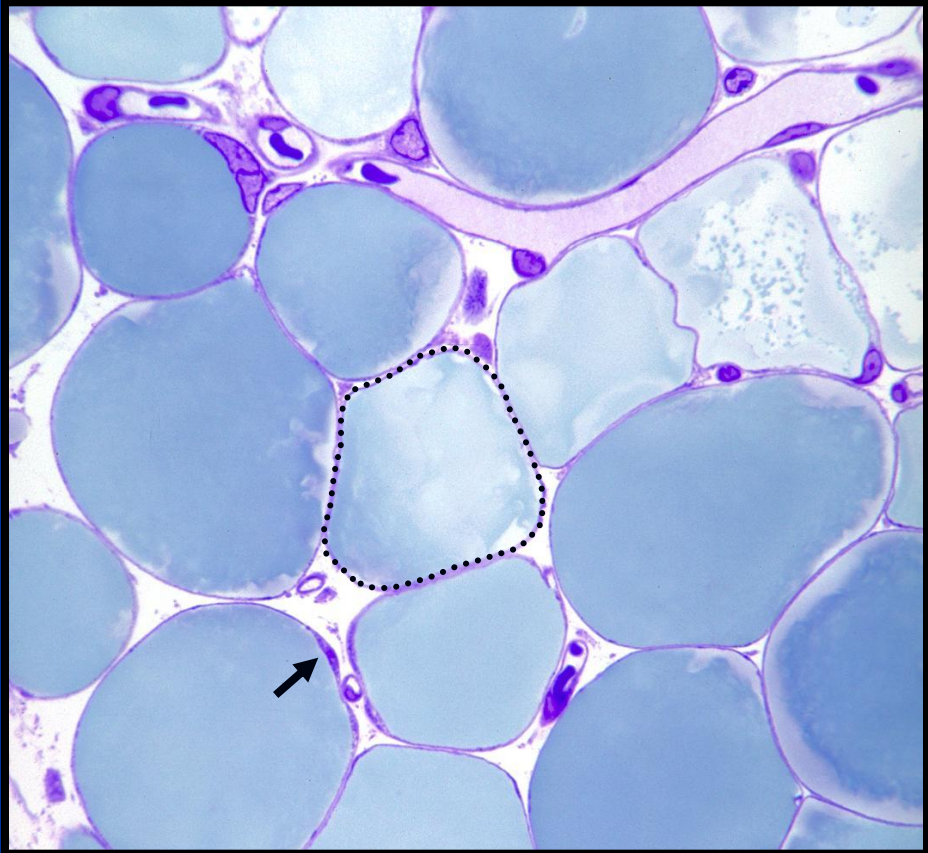
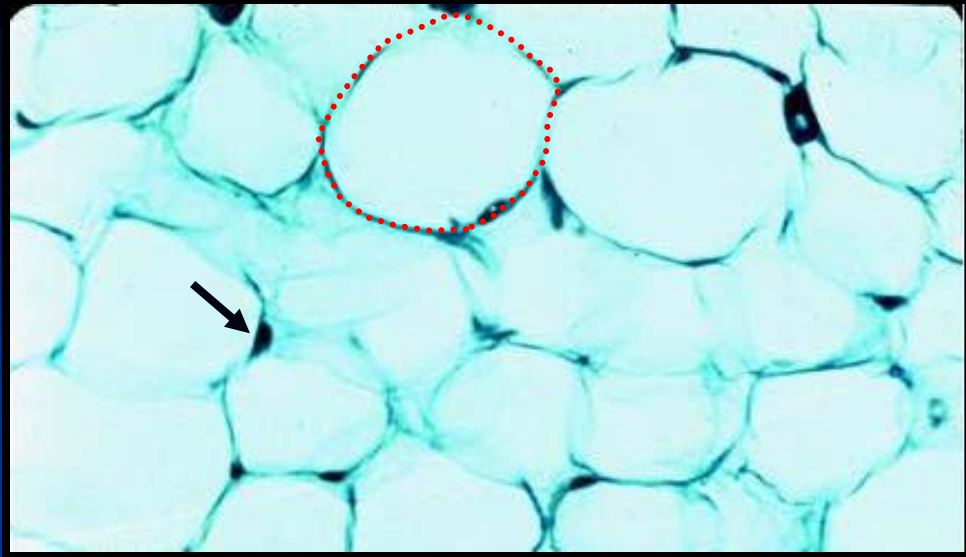
- Adipositler adı da verilir
- Yağ asitlerini nötral yağlara (trigliserid) dönüştürüp depolarlar
- Mitotik aktiviteleleri yoktur
- Çok sayıda bir araya gelerek yağ dokusunu oluştururlar

Yağ hücreleri

- Yuvarlak veya köşeli geniş gövdeli fakat dar sitoplazmaya sahip bir şekilleri vardır
- Çekirdek hücrenin köşesine itilmiş durumdadır
- Bu nedenle şekilleri taşlı yüzük görünümündedir
- Bol miktarda mitokondri içerirler

Yağ hücreleri

- İki tip yağ hücresi vardır: Beyaz ve kahverengi yağ hücreleri
- Beyaz yağ hücresi, bir veya iki adet yağ damlacığı içerir
- Kahverengi yağ hücresi, çok sayıda irili ufaklı yağ damlacıkları içerir

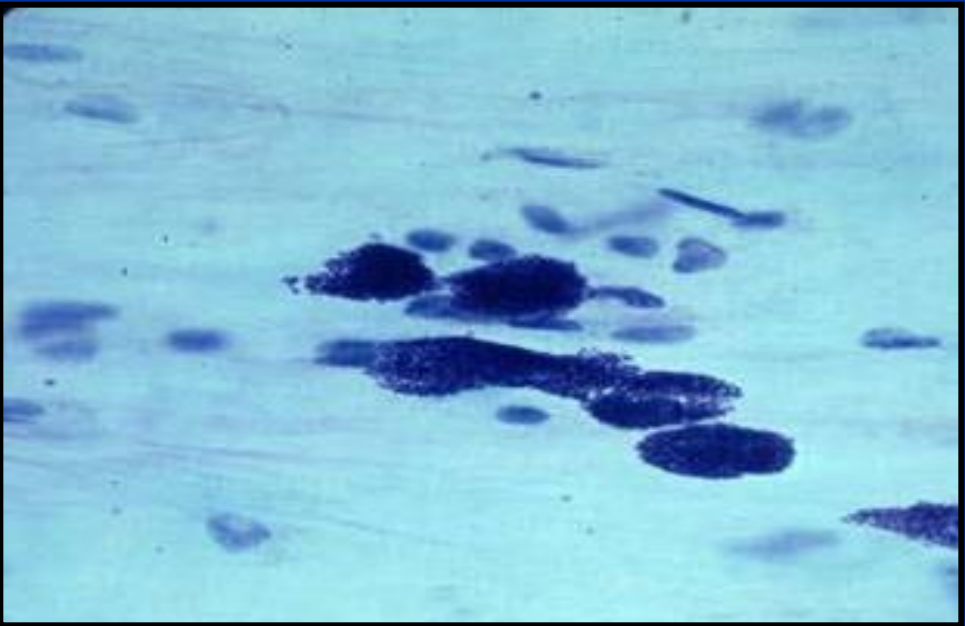
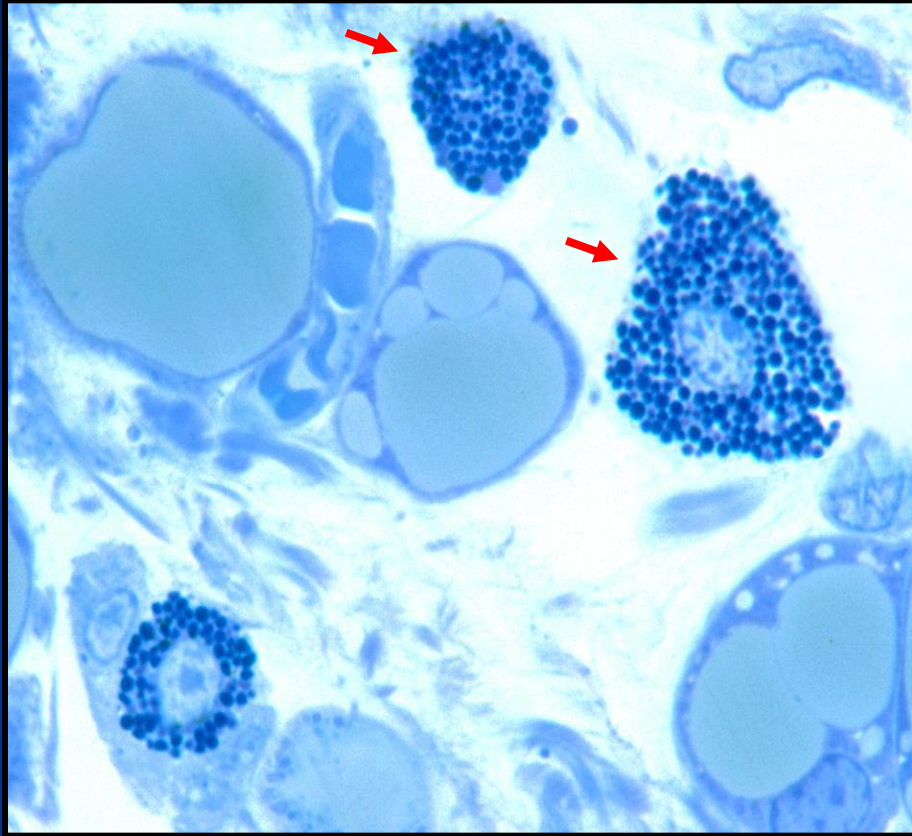
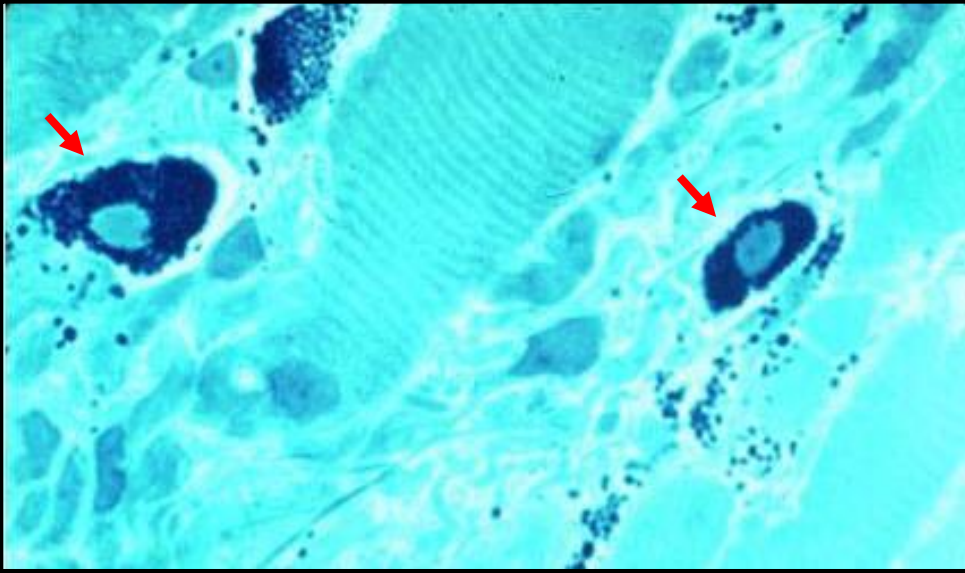

Mast hücreleri

- Çapları 20 - 30 μm olan hücrelerdir
- Oval veya yuvarlak şekillidir
- En belirgin özellikleri sitoplazmayı dolduran bol miktardaki bazofilik granülleridir
- Golgi kompleksi çok iyi gelişmiştir

Mast hücreleri

- Granüller çoğunlukla histamin ve heparin içerir
- Enflamasyon ve anafilaksi gibi olaylarda aktif rol alırlar
- Granüllerinin içeriğinden dolayı metakromatik boyanırlar
- Kemik iliğinden orijin alan hücrelerdir

Lökositler (Akyuvarlar)

- Kanda yer almakla beraber esas fonksiyonlarını damar dışı alanda yerine getirirler
- Bağ dokusuna doğru devamlı göç ederler (diapedez)
- Bağ dokusu lökositleri

Lenfositler

Nötrofiller

Eozinofiller

Bazofiller

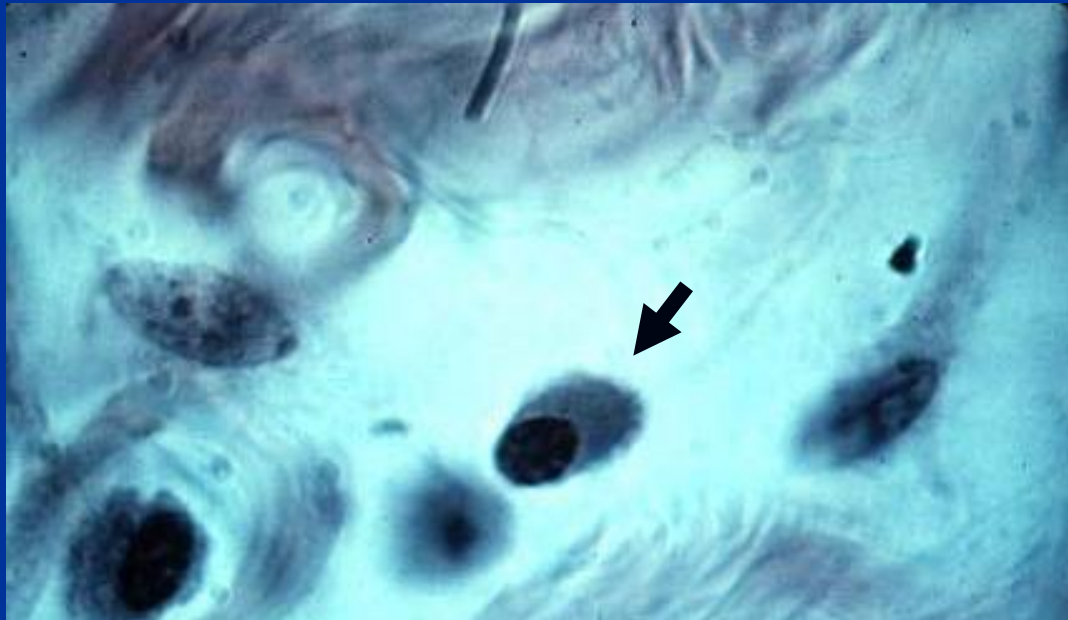

Plazma hücreleri

- Sayıları bağ dokusunda azdır
- Oval şekilli büyük hücrelerdir
- İyi gelişmiş GER ve Golgi cisimciği vardır
- Lenfositlerden farklıdır

Plazma hücreleri

- Çekirdekleri yuvarlaktır
- Kromatin dağılımından dolayı çekirdeğin görünüşü at arabası tekerleğini andırır
- Çok nadir olarak bölünürler
- Antijenlere karşı vücudun savunmasında bağışıklık maddesi olan **antikorları** üretmektedir

Makrofajlar

- Kemik iliğinden gelişen hücrelerdir
- Kana monositler olarak geçerler
- Monositler damar duvarından bağ dokusuna geçerek olgunlaşır ve makrofajları oluşturur
- Mitotik aktiviteleri vardır

Makrofajlar

- Fagositoz yetenekleri vardır
- Yuvarlak çekirdekleri eksantrik yerleşimlidir
- İyi gelişmiş Golgi kompleksi, GER ve bol miktarda lizozom
- Sabit (Histiyoisit) ve serbest makrofaj olmak üzere iki tipi mevcuttur

Makrofajlar

- Sabit makrofajlar (Histiyoositler);

bağ dokusu içerisinde liflere tutunmuş halde bulunur,

hareketsiz ve inaktiftir,

fagositoz yetenekleri çok düşüktür

Makrofajlar

- Serbest makrofajlar

serbest olarak dolaşırlar,

oldukça aktif hücrelerdir,

fagositoz yetenekleri oldukça yüksektir

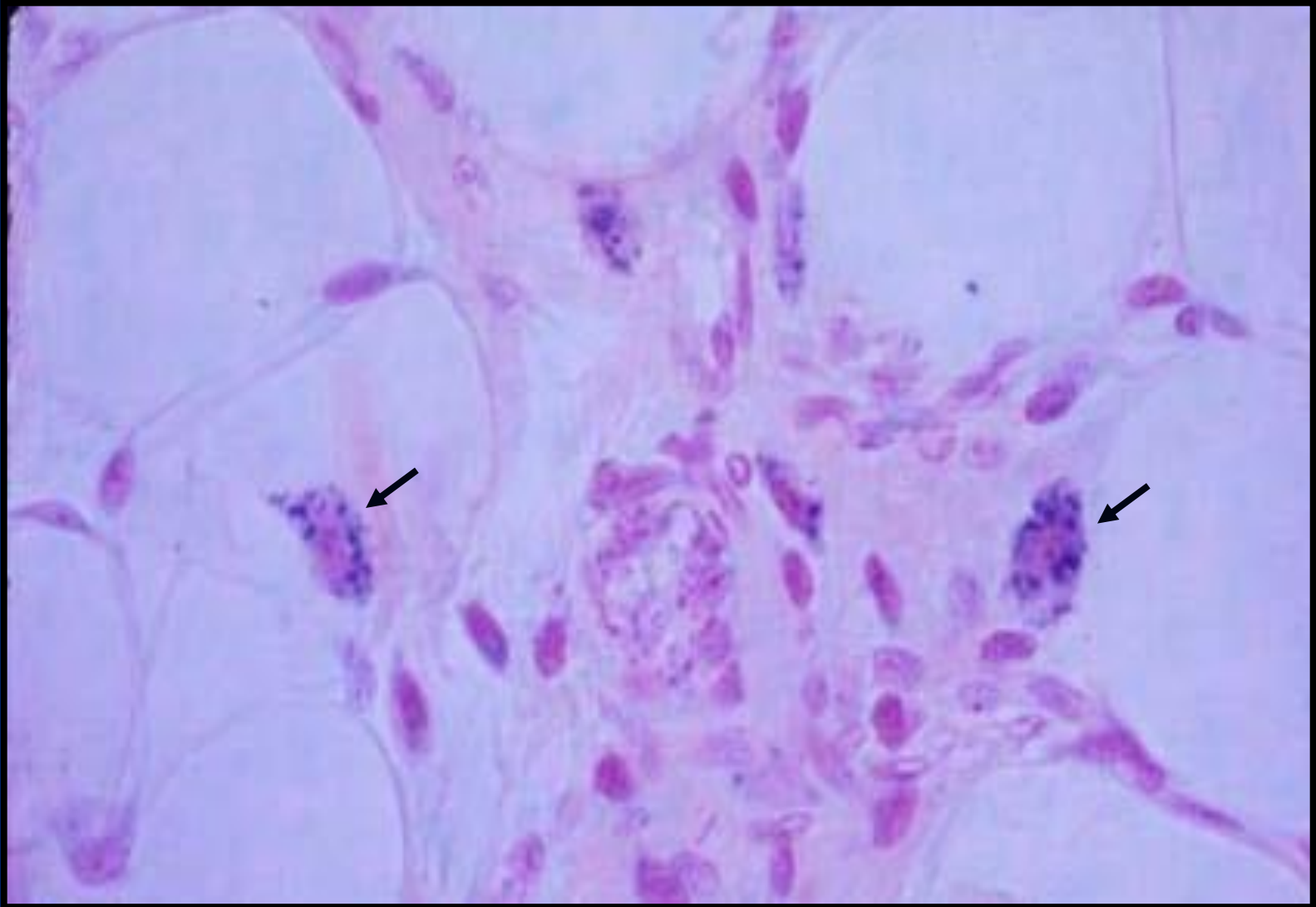
Makrofajlar

- Asıl görevleri yaşlanmış, ölü hücreleri, hücresel atıkları ve yabancı maddeler ile organizmaları fagosite edip sindirmektir
- Bazı durumlarda hücre büyüklüğü artarak **epitelioid hücreleri**
- Birkaçı bir araya gelerek de **çok nukleuslu dev hücreleri** oluştururlar

Makrofajlar

- Vücutta dağılmış halde bulunan makrofajlar mononükleer fagosit sistemi oluştururlar
- Bu sebeple değişik organ veya dokudaki makrofajlara farklı isimler verilmektedir
- Karaciğerde **Kupffer**, MSS'nde **mikroglia**, kemikte **osteoklast**, deride **Langerhans** hücreleri ve akciğerde **alveolar makrofajlar** gibi

Farklanmamış mezenşimal hücreler

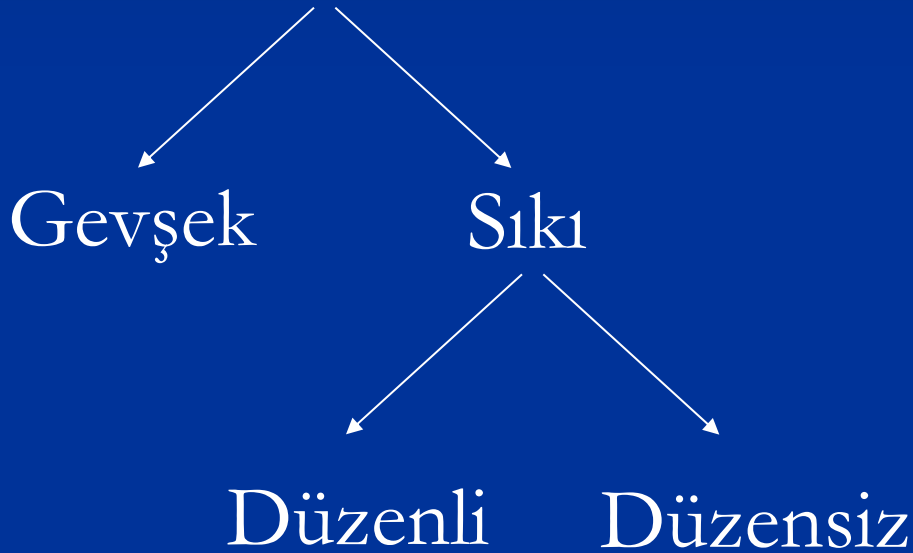
- Bağ dokusu oluşurken bazı mezenşimal hücreler embriyonal yapılarını korurlar
- Bu hücreler mezenşim kökenli diğer tip hücrelere dönüşebilme yeteneğindedir
- Bu nedenle bunlara **multipotent indifferensiye hücreler** adı da verilir
- Çoğunlukla damar çevresindeki bağ dokusunda yer alırlar (**perisit**)

Bağ dokusu tipleri

- Bağ dokusunun organizmada bulunduğu yere ve görevine göre farklı şekilleri vardır
- Bu durum bağ dokusunda bulunan hücreler, lifler ve amorf temel maddenin miktarı ve düzenine göredir

Bağ dokusu tipleri

1. Temel Bağ Doku

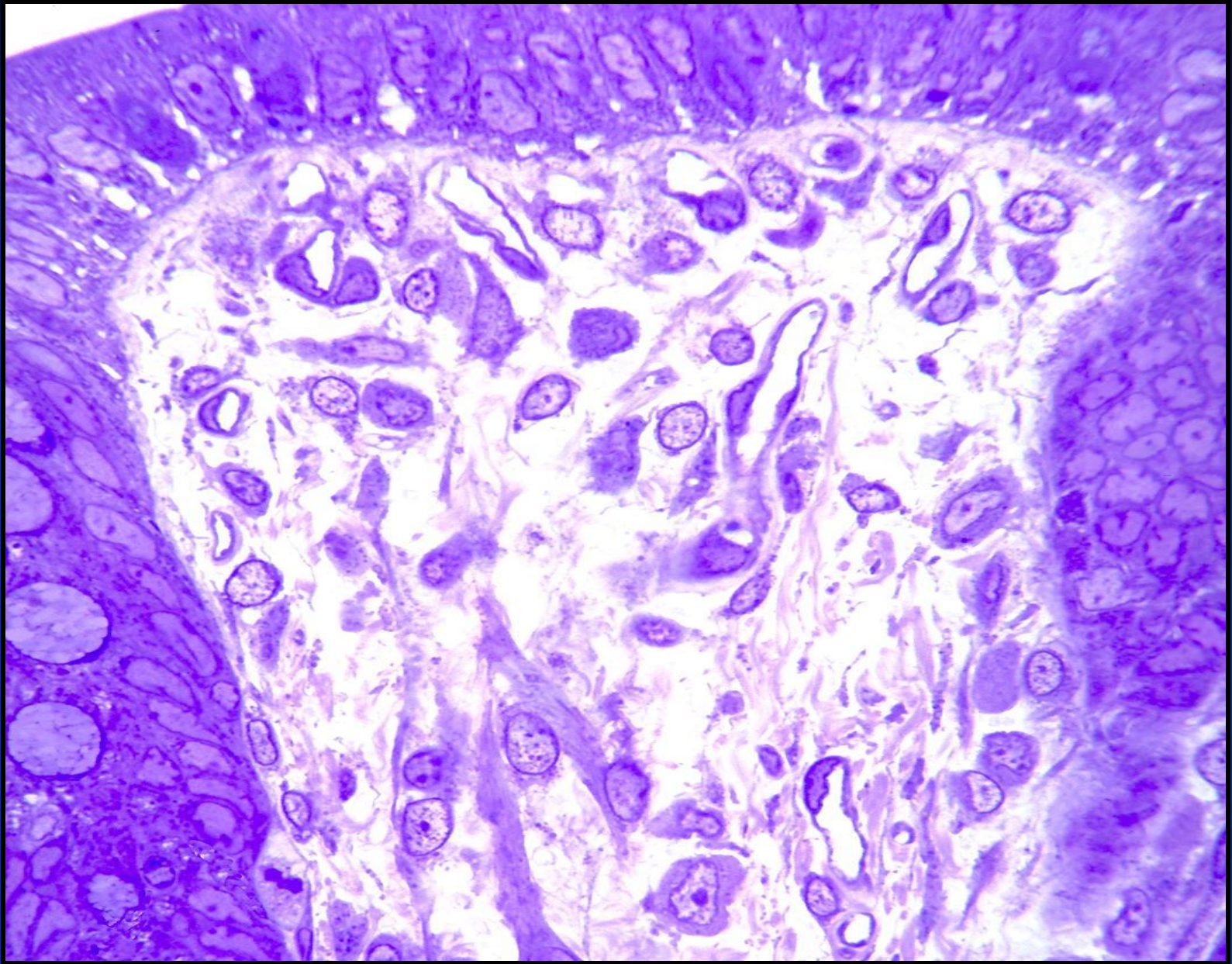
2. Elastik Doku

3. Müköz Doku

4. Retiküler Doku

Gevşek (Areolar) bağ doku

- En yaygın olanıdır
- Liflerinin gevşek düzenlenmesi ile karakterizedir
- Tüm bağ dokusu hücreleri ve 3 tip lifi de taşır
- Damardan zengindir
- Organlar yanısıra deri altında, mukoza ve submukozada, periton ve plevra, perikard gibi seröz membranlarda da çok bulunur.

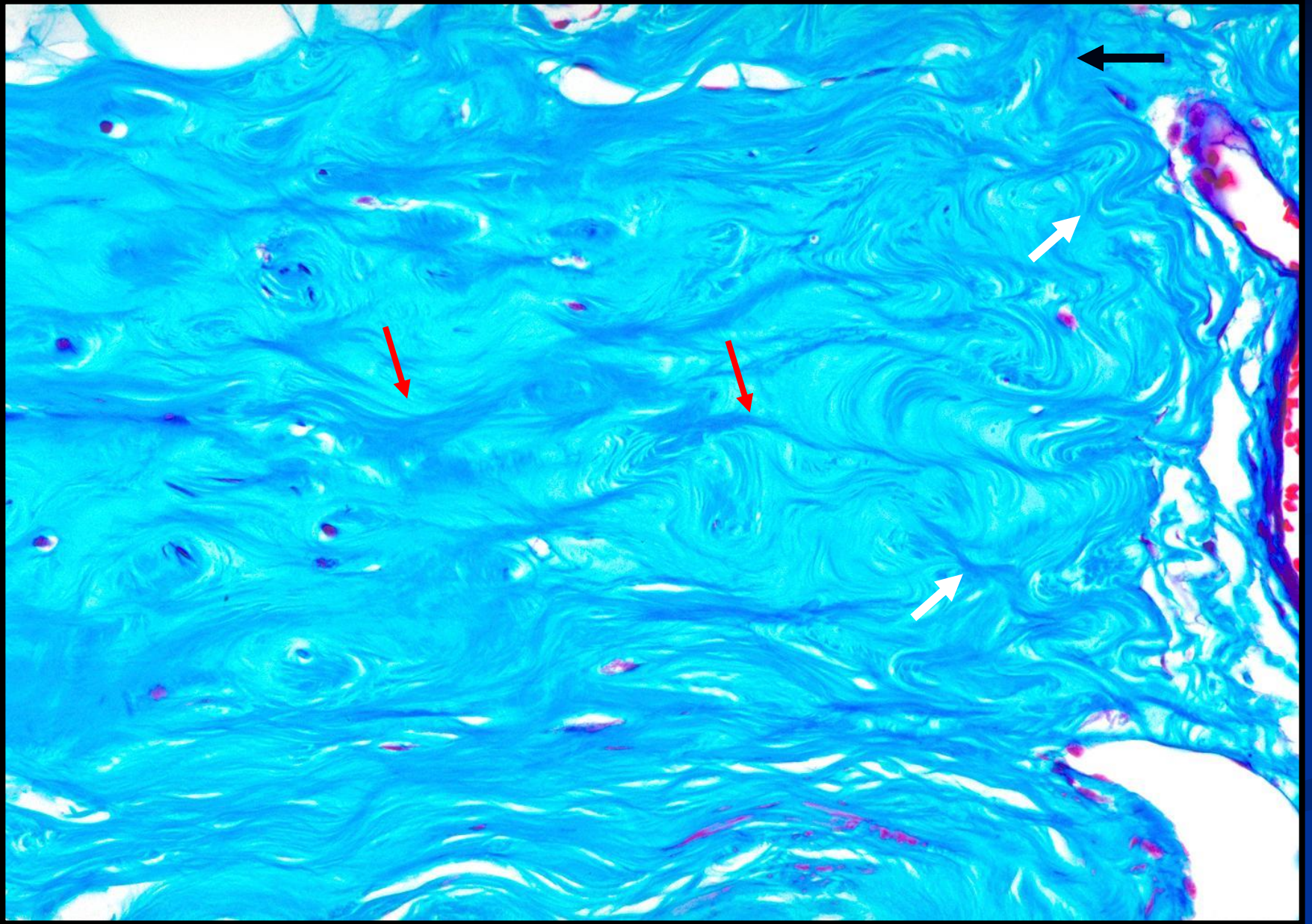
Sıkı bağ doku

- Hücre sayısı ve amorf temel madde miktarı azdır
- Kollagen liflerinin sayısı çok fazladır
- Mekanik gerilme ve basınçlara karşı koyan bir dokudur
- Liflerinin yönüne göre iki tipi vardır

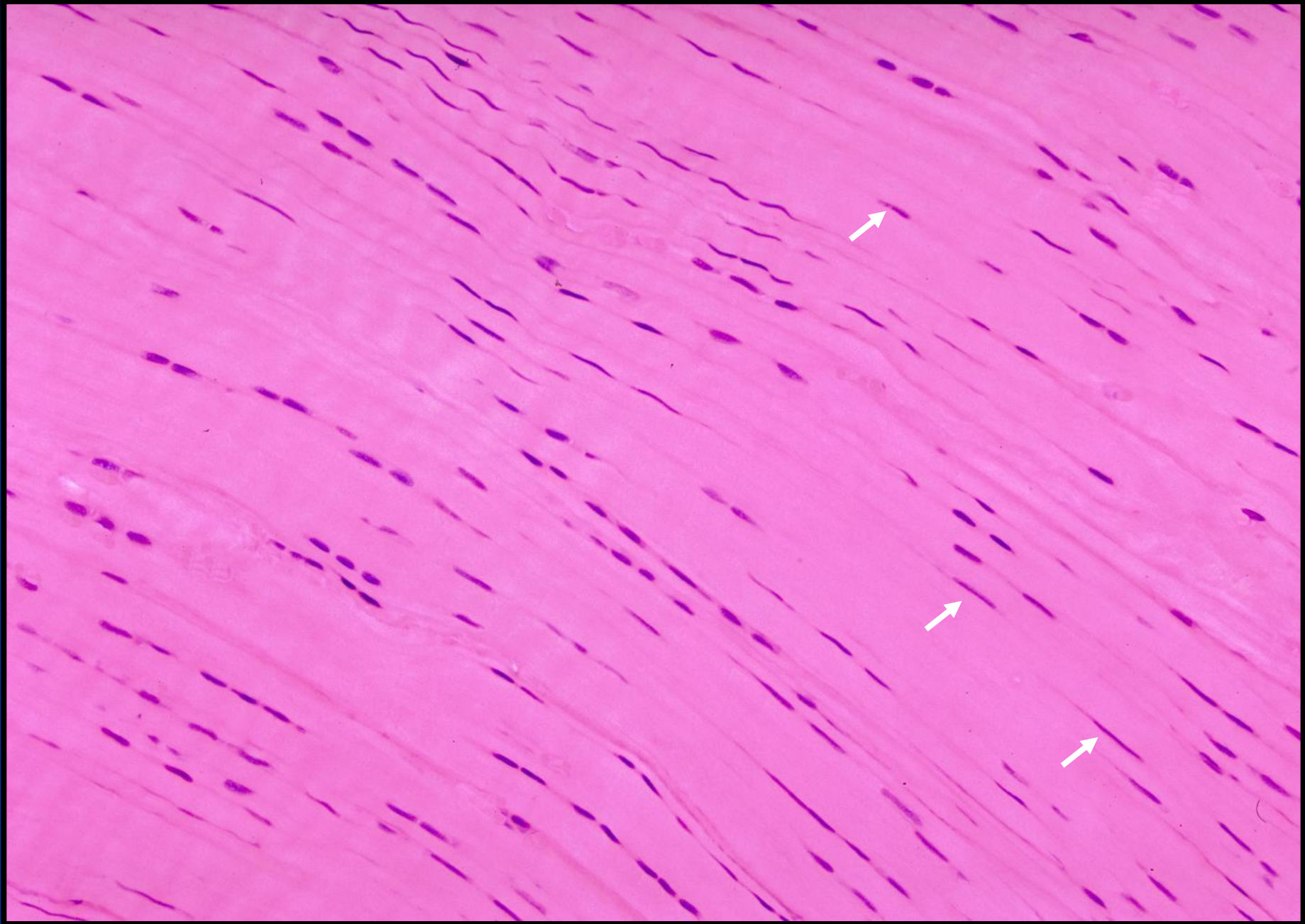
Düzensiz sıkı bağ doku

- Çok sayıda düzensiz yerleşimli kollagen lifleri taşır
- Bu liflerin yönelimi her yöne doğru olduğundan her taraftan gelecek baskıya dayanıklıdır
- Düzensiz sıkı bağ doku **derinin dermisinde, gözün sklerasında, perikondrium ve periosteumda, beyin zarlarında, bazı organların kapsüllerinde** bulunur.

Düzenli sıkı bağ doku

- Kollagen lifleri birbirine paralel seyreder
- Tek yönlü baskının olduğu yerlerde bu lifler o yöne doğru yerleşim gösterirler
- Hücrelerden sadece fibroblast gözlenir
- Tendonlar, ligamentler ve fasialarda bulunur

Özet

- Mezodermden köken alır
- Yapısal desteklik sağlamak, Vücudun savunmasına yardımcı olmak
- Bağ dokusu; şekilsiz temel madde, lifler ve hücrelerden oluşmuştur.
- Bu elemanlarının oranına ya da biraraya geliş tarzına göre bağ dokusunun değişik tipleri ortaya çıkar.